

НАТЮРМОРТ У ТВОРЧОСТІ ФЕЛІКСА КІДЕРА

Мистецьке життя України кінця ХХ століття характеризується зникненням стилістичних заборон та поширенням творчих пошуків у галузі форм, засобів і видів мистецтва. Національне мистецтво виходить на міжнародний художній простір завдяки участі мистців у акціях всесвітнього рівня, симпозиумах, бієнале. Художнє життя набуває ознак епатажності, емоційності, багатозначності. Живопис, графіка, скульптура, декоративно-прикладне мистецтво збагачуються новими темами, сюжетами, образами, Півні пошуки галузевої своєрідності продовжуються у різних жанрах, зокрема у натюрморті (від французького *nature morte* — буквально «мертва природа»)

Саме натюрморт, в українському мистецтві другої половини ХХ століття постає тією сферою, де віддзеркалюється тонке відчуття естетичної самоцінності речі, її глибинний емоційний зв'язок із власником та іншими речами у побуті. Стають поширеними натюрморти філософського спрямування, у яких мистці звертаються до поглибленого аналізу історичної спадщини та духовного життя українського народу, до теми пізнання мистецтва та самопізнання художника.

Серед мистців, в творчості яких натюрморту приділена особлива увага, херсонський художник Фелікс Кідер. В Україні він більш відомий як графік та автор низки цікавих монументальних творів, однак важливою складовою його творчості є живопис. Роботи Фелікса Іхліївича мають індивідуальні, неповторні ознаки, вони, передусім, полягають у вільності, розкутості мислення, у ґрунтовному розумінні законів мистецтва та суспільствознавства. Всі види образотворчого мистецтва у Кідера об'єднують саме ці якості, але у творах різних жанрів завжди присутня авторська неповторність.

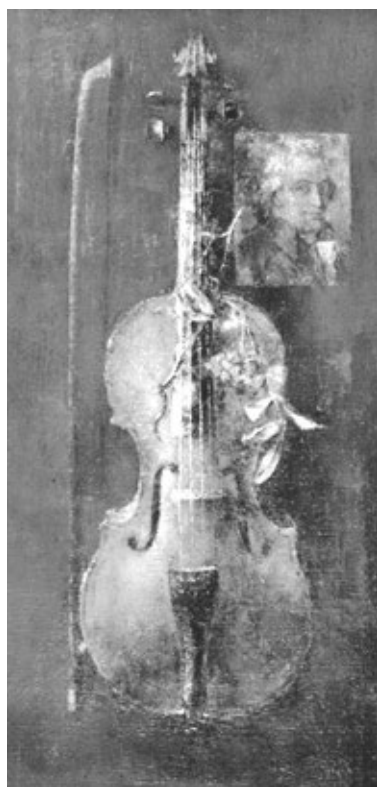
Особливими рисами його живописних творів є їх нестандартна, але виражена композиція і головне — фактурна технічна виразність. Не повторюючи образну систему та принципи імпресіоністів, Кідер наблизився до них прагненням не сховати за гладенькою поверхнею процес роботи художника, а, навпаки, залишити в живопису сліди того, як він був створений. Його живописні твори вражають розкішшю та гармонією гами барв і своєрідністю фактури, їхня поверхня нагадує дорожочинну тканину, на якій ми бачимо відлуння внутрішнього світла [4, 5].

У натюрмортах Кідера користується такими загальноприйнятими прийомами як фронтальність, симетричність, статика, обмежена глибина, площинність образу, відкрите співвідношення кольорів. Частина натюрмортів класичні фігуративні, а інші — нефігуративні, або з невеликим натяком на предметність.

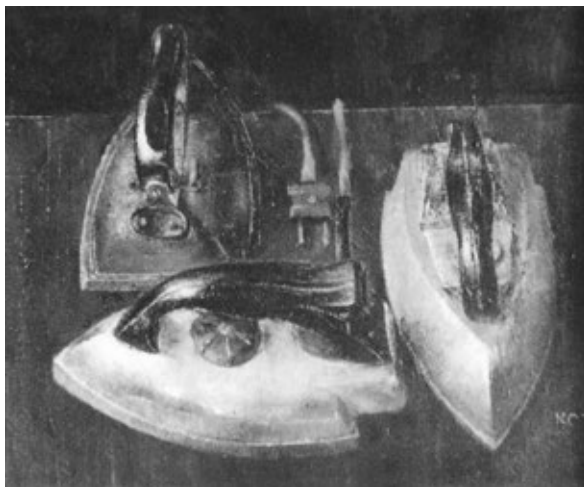
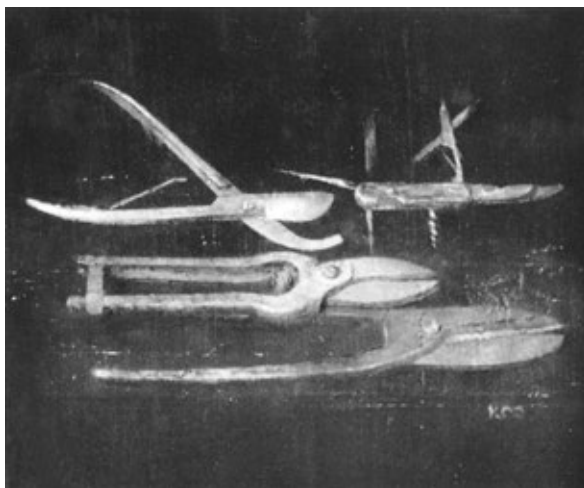
Серед класичних натюрмортів виділяється серія робіт зі скрипками: «На честь Моцарта», «На честь Енгера», «500 років відкриття Америки», «Памяті М. Таля», «Ганнині іграшки» та інші. Всі натюрморти серії створені дуже майстерно з незвичайними фактурними ефектами. Головною героїнею кожного з натюрмортів є скрипка, яка для Кідера не просто музичний інструмент, а скоріше поетичний образ. За допомогою якого автор передає внутрішні переживання — свою прихильність, захоплення, любов, смуток.

Так, наприклад, у натюрморті «Пам'яті Талья» скрипка, зображена горизонтально та знаходиться на поверхні шахматної дошки. Вона є ніби втіленням творчого натхнення, що поєднує майстерну гру скрипала та гру відомого гроссмейстера та чемпіона світу з шахів М. Талья. Водночас це знак суму за тим, що така гра вже ніколи не відбудеться знову. Шахматна дошка символічно зображена закритою, а поряд з нею — шахматні фігури, які вже ніколи не будуть підкорені рукою видатного гравця.

Зовсім інші почуття передані у роботі «Ганнині іграшки». Натюрморт Кідера присвятив власній дочці і у кожному зображеному предметі — ляльці, альбомі, скрипці — передано почуття батьківської теплоти та любові.

Ф. Кідер. На честь Моцарта. 1997. Полотно, олія

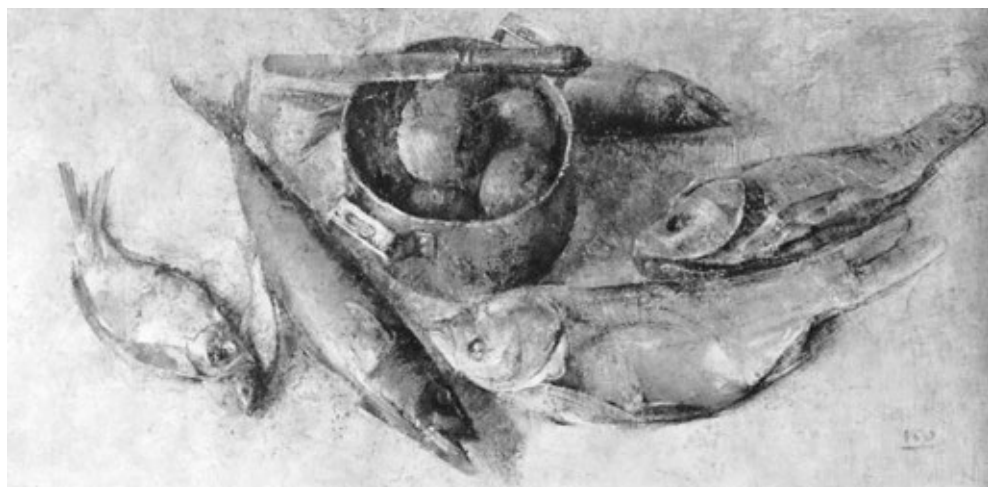

Ф. Кідер. Квадритих «Старі речі». 1991. Картон, олія

Ф. Кідер. Поліптих «Сказання». 1993. Полотно, олія.
«Сказання про Дарія», «Сказання про Діоклетіана»,
«Сказання про Модільяні»

Ф. Кідер. Риба. 1999. Полотно, олія

Ф. Кідер. Поліптих «Сказання». 1993. Полотно, олія. «Сказання про зруйнування другого храму» (ліворуч), «Сказання про родичів» (праворуч)

Ф. Кідер. На честь Енгра. 1997. Полотно, олія

Більшість натюрмортів серії написана на темному фоні, у теплій кольоровій гамі. Дещо відрізняється робота «На честь Енгра». Натюрморт відрізняється світлими пастельними кольорами. Роботу присвячено видатному французькому художнику Жану Огюсту Домініку Енгру (1780–1867). В цьому натюрморті Кідер зображує скрипку та альбом з роботами майстра, чим підкреслює талант Енгра, який був однаково видатним в музиці і в живопису. Як це не дивно, цей геніальний художник також прекрасно грав на скрипці та виступав у складі відомих французьких оркестрів. Кідер захоплюється творчістю та гармонією двох видів мистецтв у цій людині.

Ф. Кідер. Триптих «Степові камені». 1995. Полотно, олія. «Змійка» (ліворуч), «Ящірки» (праворуч)

Серед інших класичних фігуративних натюрмортів цікавим є квадриптих «Старі речі». У кожній з чотирьох робіт показані дорогі автору старі речі, пов'язані з минулим родини художника. Тут все несе на собі відбиток часу: праски, якими, можливо, користувалась ще мати художника, батькові інструменти, туфлі на підборах, які носила у молоді роки дружина автора та інше. Всі речі зображено з позиції зверху, стриманими кольорами. Особливістю натюрмортів квадриптиху є те, що предмети намальовано на одному або двох планах, так що погляд може їх якби відчувати, оцінити в першу чергу їх власне матеріальні якості — вагу, матеріал, пластику форм, рельєф і фактуру поверхні, деталі, а також їх взаємодію з середовищем — їхнє життя в часовому просторі. За допомогою буденних речей художник створює настрій ностальгії за буттям радянської епохи.

В більш пізніх натюрмортах Ф. Кідер робить лише натяк на фігуративність, роботи стають більш філософськими, художник намагається виразити в них складні, інколи суперечливі уявлення про світ. Він ставить у роботах серйозну художню проблему, і, вирішуючи її, створює значні, узагальнені, змістовні образи.

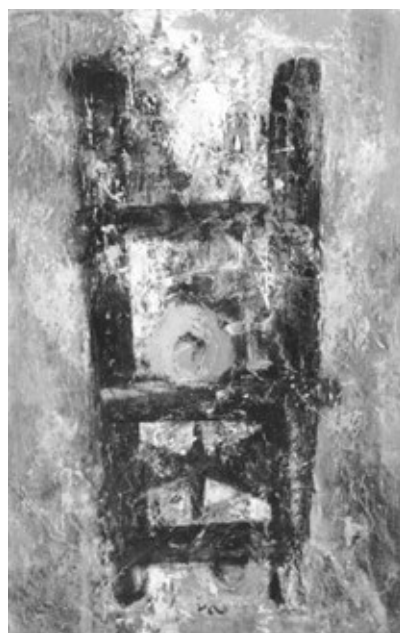
Так, Фелікс Іхліїлович створює серії натюрмортів «Степовий дощик», «Степові камені», «Степові галактики», «Асканія». Головною темою цих робіт є образ степового краю з багатовіковою історією та особливою природою, яка має неповторні пластичні і колористичні особливості. Художник казав такі слова, щодо концепції створення цих творів: «Для мене манливою метою є виявити найсуттєвіше, що притаманно оточенню, в якому я живу: сонячне світло, рівнини, степи, кам'яні знаки на них... Кожний предмет у степу несе в собі символічний, знаковий зміст» [3, с. 7].

Так, наприклад, розглянемо триптих «Степові камені». В центрі композицій натяк на каміння, які мають символічно округлу форму. Коло у натюрмортах Кідера — символ Неба і Сонця, символ Нескінченності й Вічності. Всі три кола написані білим кольором, оскільки він є нейтральним: в ньому — чарівна сила денного сонячного світла, що є символом життя. В центрі каменів натяк на силуети тварин: ящірок, змій, коників як символів того, що каміння зберігає таємниці степу, таємниці буття.

Цікавим з мистецької точки зору є поліптих «Сказання» — це п'ять робіт невеликого розміру, де на красивому різнобарвному тлі зображено п'ять різних предметів, кожний з яких має філософський під-

Ф. Кідер. Триптих «Степовий дощик». Єва та змій. 2000.
Полотно, олія

Ф. Кідер. Триптих «Ієрусалимі». Драбина до неба.
1997. Полотно, олія

текст. Кожна робота вимагає мобілізації думки і почуття. Художник пробуджує мистецькі асоціації, настрої, підтексти, передаючи складні чуттєві гами власної думки, що вимагає від глядача активізації зору, дотику, уяви і навіть підсвідомих імпульсів сприйняття. У кожній з цих робіт художник передає глядачеві певні послання.

Перша робота поліптиху має назву «Сказання про родичів», тут на холодному сірувато-жовтуватому фоні зображено червоного метелика, якого оточують голки. Метелик у Ф. Кідера, як і у світовому мистецтві, це символ душі, безсмертя, відродження і воскресіння, здатності до перетворень, тому що ця крилата чарівна істота з'являється на світ із звичайної гусені. А голка у народній культурі предмет-оберіг від всякого зла і нечистої сили. Художник у своїй роботі, ніби хоче захистити душі сучасників від усього лихого та показати, що життя не припиняється, а продовжує існувати.

Друга робота — «Сказання про Діоклетіана». В центрі полотна розміщено капусту, що оточена білими ножами. Зображення є досить незвичним і на перший погляд важко поєднується з назвою твору. Діоклетіан був римським імператором з 20 листопада 284 по 1 травня 305. Прихід до влади Діоклетіана завершив так звану кризу Римської імперії III сторіччя. Він встановив тверде правління і прибрав фікцію, за якою імператор був лише першим серед рівних (сенаторів). Залишок життя Діоклетіан провів на батьківщині в Ілїрії, в своєму маєтку в Салоні, займаючись буденними справами. Існує легенда, що була спроба нового римського імператора Максиміліана переконати старого Діоклетіана повернутися до влади. На що колишній імператор відповів відмовою, відмітивши, що якби вони бачили, яка чудова капуста він виростив, то не стали б робити йому подібні пропозиції.

Капуста у Ф. Кідера — це символ буденного життя. А ніж — символ влади та сили, духовної сили, віри, любові до рідної землі. У цій роботі художник хоче сказати, що у житті кожної людини є час бути імператором, і є час, що належить буденним, людським справам, але кожен з них потребує уваги і натхнення.

Натюрморт «Сказання про зруйнування другого храму» має релігійний підтекст. Художник був євреєм та сповідував християнство. Ідея написання цього твору виникла у Кідера під час відвідування Єрусалиму.

Ф. Кідер. Триптих «Степові камені». 1995. Полотно, олія. «Овечка» (ліворуч), «Хом'як» (праворуч)

Єрусалим є священним для євреїв, відколи цар Давид проголосив місто своєю столицею в X ст. до Різдва Христова. Саме там були зведені Храм Соломона і Другий Храм. Він згадується у Біблії 632 рази. Сьогодні все, що залишилось від Другого Храму (залишки стіни, що оточувала його, зараз називається Стіною плачу) для євреїв є святиною, другою за значенням після Святої Храмової гори. Для художника Єрусалим без другого Храму — це ніби щось неповноцінне, якому бракує цілісності. Руйнування святині автор також порівнює із загибеллю Помпеї, про що свідчить напис у нижній частині полотна. В цій роботі простежується заклик до збереження всього, що має цінність для нащадків.

У четвертій роботі ми бачимо різнобарвний фон, а посередині зображено мишу, що оточена стрілами. І знову ж таки має дивну назву — «Сказання про Дарія». Цей натюрморт, як і попередні, спонукає глядача до розміркування та звернення до історії та легенд.

Відома легенда (розказана Геродотом) про перського царя Дарія I свідчить, що одного разу, під час планування нападу на скіфів, він отримав послання від ворогів. Послання включало наступні чотири предмети: пtiцю, мишу, жабу і стріли. Гонець, що доставив послання, повідомив, що більше нічого повідомляти йому не велено, і з тим розпрощався з царем. Встало питання, як же трактувати це послання скіфів. Цар Дарій розтлумачив його таким чином: скіфи віддають себе в його владу, і на знак покірливості принесли йому землю, воду і небо, бо миша означає землю, жаба — воду, пtiця — небо, а стріли означають, що скіфи відмовляються від опору. Проте один з мудреців заперечив Дарію. Він тлумачив послання скіфів інакше: «Якщо ви, перси, як пtiці не відлетите в небо, або, як миші не заричетеся в землю, або, як жаби, не пострибаєте в болото, то не повернетесь назад, уражені цими стрілами». Як виявилось в подальшому, мудрець був правий. Цар, послуховавши мудреця, утримався від уразливого для нього походу на скіфів.

Отже, за допомогою натюрморту Кідер намагається сказати, що потрібно враховувати всі чинники, приймаючи життєвоважливі рішення.

Остання робота поліптиху називається «Сказання про Модільяні». Робота відзначається прекрасним поєднанням холодних сіруватих та теплих охристих відтінків, а своєрідним акцентом є червона пляма у центрі, що віддалено нагадує відбиток ступні людини. Судячи з назви натюрморт присвячено відомому італійському художнику Амадео Модільяні (народився 12 липня 1884 р., Ліворно, Італія — помер 24 січня 1920 р., Париж, Франція).

Творчість Модільяні не можна було віднести ні до одного з сучасних йому напрямів мистецтва. Через це мистецтвознавці розглядають творчість художника, окремо, наголошуючи на його відстороненості від мистецького життя того часу. Він створював нове мистецтво. За життя роботи художника не мали особливого успіху і стали популярними лише після його смерті. Це була людина, яка все своє недовге життя (помер він у 35 років) присвятила мистецтву і залишила по собі яскравий слід. Саме це і намагається показати у роботі Фелікс Кідер. Потрібно працювати не зважаючи ні на що, оскільки робота для художника є сенсом його життя, відбитком його таланту на полотні сучасності.

Все життя Фелікс Іхліївич не намагався прославитися чи заробити великі гроші — він просто працював до останнього дня і залишив по собі прекрасні роботи, які неодмінно залишають свій відбиток у душі кожної людини, що з ними спілкується.

1. Ковальчук О. В. Українське народознавство. — К., 1992.
2. Мистецтво України 1991—2003 рр.: Альбом / Упоряд. Т. Придатко, З. Чегусова. — К., 2003.
3. Постолова А. В. Графіка Кідера. — Херсон, 2006.
4. Фелікс Кідер: Графіка, живопис, скульптура / Авт. вступ. ст. В. Чуприна. — Херсон, 2003.
5. Чуприна В. Г. Висхідна Фелікса Кідера // Образотворче мистецтво. — 2003. — № 4. — С. 6.
6. Фелікс Кідер: Каталог / Авт. вступ. ст. Л. І. Корсакова, сост. Л. М. Вольштейн. — Херсон, 1989.

Анотація. У статті проаналізовано маловідомі живописні натюрморти херсонського художника Фелікса Кідера. Та визначено місце його робіт у мистецтві України кінця ХХ ст.

Ключові слова: живопис, образ, символ, композиція, час, Фелікс Кідер

Аннотация. В статье проанализированы малоизвестные живописные натюрморты херсонского художника Феликса Кидера. Определено место его работ в искусстве Украины конца ХХ в.

Ключевые слова: живопись, образ, символ, композиция, время, Феликс Кидер

Summary. In the article is analysed artistic work of the not popular picturesque still lives of Felix Kider. But certainly place of his works in the art of Ukraine end 20 century.

Keywords: art, image, symbol, composition, time, Felix Kider